

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1143596/14

בבית הדין הרבני האזורי אשקלון

לפני כבוד הדיינים:

הרב ישי בוכריס – אב"ד, הרב בן ציון ציוני, הרב עודד מכמן

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד שלום ג'מיל)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יניב קונקי)

הנדון: דחיית טענת הפחתת מזונות בגין קבלת קצבת ילד נכה

פסק דין

בפני בית הדין תביעה להפחתת מזונות.

השתלשלות האירועים ורקע כללי:

הצדדים היו נשואים והתגרשו בתאריך 19/11/2017.

לצדדים שני ילדים קטינים.

בתאריך 15/11/2017 הוגש הסכם גירושין ובו הוסכם שהבית העיקרי של הילדים יהא אצל האם, וזמני השהות של האב יהיו בשגרה בימים שני ורביעי מהשעה 17:00 ועד השעה 19:00, ובכל שבת שניה משעתיים וחצי לפני כניסת השבת ועד שעתיים וחצי לאחר צאתה.

עוד הוסכם שסכום מזונות כל ילד יעמוד על סך של 1,250 ש"ח לחודש. סכום זה כולל את כל צרכי הילד לרבות מדור, פרט למחציות הוצאות חינוך והוצאות רפואיות חריגות.

בתאריך 14/11/2018 עתרה האם בבקשה לסעד זמני להגדלת מזונות הילדים, ולאכיפת זמני השהות שנקבעו בהסכם הגירושין. בדיון זה התברר שהאב העתיק את מקום מגוריו ובשל כך הקטין את זמני השהות שלו עם הילדים לפעם אחת בשבועיים בסוף שבוע בלבד.

בשל כך תבעה האם את השבת זמני השהות למתכונתם, דהיינו, בנוסף לשבת אחת לסירוגין, בימים ב' ו - ד' לשעתיים בכל פעם.

האב הסביר שהוא מנוע מלקיים את זמני השהות כפי שנקבעו בשל העתקת מקום המגורים.

לאחר שיחה עם הצדדים גובשו הסמכות חדשות ועיקרן שזמני השהות של האב יקטנו, ויהיו אחת לשבועיים.

ובעניין המזונות הוסכם להגדילם לסך של 1,500 ש"ח לכל ילד, (כאשר 500 ש"ח מתוכם הוא משלם עבור חובות של שני הצדדים).

ביה"ד נתן תוקף של פס"ד להסכמות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתאריך 29/4/2019 עתרה האם שוב לביה"ד בטענה כי היא אינה מצליחה לגדל את הילדים בצורה נאותה בשל הפרת זמני השהות ע"י האב. לטענתה אפילו בזמני השהות המוקטנים (פעם בשבועיים לסוף שבוע) הוא אינו עומד, וסכום המזונות בסך של 3,000 ש"ח (פחות 500 ש"ח לחובות) אינו מספק את צרכי הילדים, שבגין הטיפול בהם היא מנועה מלעבוד בצורה מיטבית.

האשה תבעה סך של 5,500 ש"ח עבור מזון שני הילדים, לדבריה – זמני השהות המוקטנים, והצרכים המיוחדים של הילדים מצדיקים סכום זה.

בסוף הדיון הגיעו הצדדים להסכמות שגובשו לכלל הסכם ובו שונו זמני השהות גם בשגרה וגם בחופשות ובחגים, כך שבשגרה האב ייקח את הילדים בכל יום שלישי משעה 14:00 ועד השעה 20:00, וכן בכל סוף שבוע שני.

בתאריך 1/8/2019 הוסכם עוד שהאב ייתן בתחילת השנה 1,000 ש"ח, ובתקופת החופשה יוסיף סך של 1,500 ש"ח.

בתאריך 27/7/2022 עתר האב לביה"ד להפחתת מזונות או ביטולם לחלוטין.

לדבריו בכתב התביעה נודע לו מהאשה בעצמה בכתביה לביה"ד כי היא מקבלת קצבת נכות עבור הבן בסך של 1,260 ש"ח.

לדבריו סכום זה מהווה שינוי נסיבות מהותי (בנוסף לעובדה כי הוא נישא בשנית ולו בן נוסף), לשינוי גובה המזונות.

עוד ציין שנוכח בע"מ 919/15, שקבע שינוי במצב המשפטי יש להקטין את סכום המזונות.

בפועל בדיון התגלו פרטים נוספים: האם מקבלת קצבת נכות עבור שני הילדים והסכום שהיא מקבלת עבור כל ילד הוא 2,500 ש"ח לחודש, כך שיוצא בפועל שהאם מקבלת פרט לקצבת הילדים סך של 5,000 ש"ח מביטוח לאומי, ובנוסף 3,000 ש"ח מהאב, שכאמור 500 ש"ח מהם משולמים לחוב הצדדים.

עובדות אלו בוודאי מהוות שינוי נסיבות מהותי שבגין יש להפחית או לבטל כליל את חיוב המזונות המוטל על האב.

האם התנגדה לבקשת הקטנת סכום המזונות, לדבריה היא הסתמכה על סכום זה, ושכרה דירה בהתאם, והיא אינה יכולה כעת להסתדר עם סכום הפחות מכך.

עוד הוסיפה האם, שאם האב יעמוד על הקטנת סכום המזונות או ביטולם, היא מבקשת שהבית העיקרי של הבת יהא אצל האב והוא כמובן יהא פטור מתשלום מזונותיה וגם יקבל את הקצבה המגיעה לה מביטוח לאומי.

הצדדים התבקשו לנהל משא ומתן, וככל שהוא לא יצליח יגישו סיכומים. בהודעה ששלחה הנתבעת היא הודיעה כי הצדדים לא הגיעו להסכמות, וככל שהאב עומד על תביעתו היא מבקשת שהקטין יועבר למשמורת שלו, ולא הקטינה.

בסיכומי התובע הוא שב ומדגיש את שינוי הנסיבות, שעתה האם מקבלת סך של 5,000 ש"ח עבור נכות הילדים, ודי בזה בכדי לכלכל את שני הילדים וע"כ יש לבטל את מזונות הילדים.

עוד הוא מוסיף שהאם אינה אמינה, וכתבה בכתביה לביה"ד כי היא מקבלת קצבת נכות בסך של 1,200 ש"ח, כאשר באותה העת היא קיבלה לכל הפחות סך של 2,290 ש"ח עבור ילד אחד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עוד ציין שהאם הסתירה את הסכומים הנ"ל מידיעתו, ולא הסכימה לשתף אותו בכך שהילדים הוכרו כנכים ומקבלים קצבה משמעותית.

את בקשת האם להעביר את משמורת הבן אליו, הוא דוחה, ומסביר שככל שהאם חפצה בכך עליה לפתוח תיק להחזקת הילדים. לדבריו זו טקטיקה של האם על מנת שלא להפחית את המזונות.

עוד הוא הוא מוסיף שהחזקת הבן אינה זכות של מי מן ההורים, אלא חובתם בלבד, וע"כ טובת הקטינים היא הפרמטר היחיד שאמור לקבוע את זמני השהות.

בסיכומי התובע הוא מציין את התקנות לקצבת ביטוח לאומי כדלקמן:

"תקנות הביטוח הלאומי מפרטות את התנאים לעמידה בזכות קבלת הגמלה ואת מרכיביה (ראה: תקנות הביטוח הלאומי (ילד נכה) תש"ע-2010).

הגמלה מוגדרת בסעיף 2 לתקנות כך: "גמלה לסידורים מיוחדים – גמלה חודשית להשתתפות המוסד בהוצאות לסידורים מיוחדים".

בקיצור נאמר כי הגמלה נועדה לעודד לטיפול בחיק המשפחה ונועדה להשתתף בהוצאות הכספיות הנדרשות עקב גידול ילד נכה, מתוך הנחה כי הוצאותיו גבוהות. אם תרצה תאמר תכלית גמלה זו בראשונה ורק לממן את הצרכים המיוחדים להם זקוק הקטין הנכה.

בנידון דידן הנתבעת לא הוכיחה שיש לקטינים צרכים מיוחדים וממילא לא צירפה כל ראיה לכך כי הגמלה כולה או חלקה משולמת עבור צרכים מיוחדים אלה.

יותר מכך, לא רק שהנתבעת לא הוכיחה מהם הצרכים המיוחדים, אלא וכפועל יוצא מזה, לא הוכיחה ובוודאי לא תצליח להוכיח כי לא נותרו לה כספים מהגמלה אחר מימון צרכים מיוחדים (שלא קיימים כלל וכלל) או כי הוצאות הצרכים המיוחדים גבוהים מסכום הגמלה המשולמת.

כך שאין כל ספק שמלוא הגמלה משמשת לצרכי מחיה רגילים של הקטנים ובעניינינו ראינו שלא הוכח אחרת ומכאן יש לבטל את דמי המזונות. כך מקובל בפסיקות אזרחיות [תמ"ש [טב'] 7112-01-10 ט.ח ואח' נ' י.ח. תמ"ש [חדר] 34740-03-16 ט.מ.כ. נ' י.כ.] כי יש להפחית את חיוב המזונות בהתאם, וכך נראה לנהוג באופן פשוט.

כספי הגמלה משולמים לנתבעת לצרכי הקטינים - על כך אין חולק. כספי הגמלה משמשים אך לצרכי מחיה רגילים ובכל אופן לא הוכח אחרת, מכאן כי הגמלה נותרה במילואה (5,000 ש"ח) בידי הנתבעת לצרכים הכרחיים ובכלל של הקטינים, וברי כי בנסיבות המקרה שלנו יש לבטל את דמי המזונות נכון.

נכון הוא כי התובע עתר להפחתת דמי מזונות, אולם לאור הגילויים בדין נראה כי נכון יהיה לבטל את דמי המזונות לחלוטין."

דיון והכרעה

בטרם נדון בעמדות הצדדים נעיין בתקנות הביטוח הלאומי באשר לקצבת נכות לילדים, וננסה לעמוד על מטרת הכספים הניתנים למשפחות של ילדים נכים, למה הם מיועדים, ומי הנהנה העיקרי מהם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גמלה לילד נכה – מטרתה ותפקידה

תקנות הביטוח הלאומי מפרטות את התנאים לעמידה בזכות קבלת הגמלה ואת מרכיביה (ראה: תקנות הביטוח הלאומי (ילד נכה) תש"ע-2010).

הגמלה מוגדרת בסעיף 2 לתקנות כך:

"גמלה לסידורים מיוחדים - גמלה חודשית להשתתפות המוסד בהוצאות לסידורים מיוחדים".

באתר המל"ל מנוסחת הגדרה רחבה קצת יותר:

"הביטוח הלאומי מכיר בעומס הטיפולי הכבד הכרוך בגידולו של ילד נכה עם ליקוי קשה, ומשתתף בהוצאות הכספיות של המשפחה כדי להקל על גידולו של הילד, ולאפשר למשפחה ככול שניתן לנהל אורח חיים תקין כשהילד נמצא בחיק המשפחה והקהילה".

היות הקטין הנכה גדל בחיק המשפחה הוא אחד מהתנאים לקבלת גמלה זו (למעט חריגים). תנאי זה נגזר מתכליתה של הגמלה, וכפי שמבהיר הנימוק לתנאי זה כפי שהוא מנוסח באתר המל"ל:

"גמלה לילד נכה נועדה לעודד ולאפשר להורים לטפל בילד במסגרת המשפחתית".

למדנו עד כאן שהגמלה ניתנת במקרים בהם הילד הנכה גדל בחיק המשפחה, ונועדה להשתתף בהוצאות הכספיות הנדרשות עקב גידול ילד נכה, מתוך הנחה כי הוצאות עבור ילד נכה הינם גבוהות במידה ניכרת מההוצאות הנדרשות לגידול ילד רגיל, וגם כדי להגדיל את רווחת המשפחה, כדי לעודד את המשפחה להחזיק את הנכה במסגרת משפחתית ולא במוסד.

עוד ניתן לדייק מתוך לשון התקנות שיש עניין למדינה שהילד הנכה יטופל במסגרת המשפחתית, ולצורך זאת ניתנים "כספי עידוד", משמעות הדבר בפשטות שגם אם הכספים מנותבים לרווחת המשפחה ולא לצורכי הקטין, אין זה חוטא לייעודם.

ניתן לומר בצורה ברורה, שאם מי מן ההורים אינו שותף משמעותי בגידול הקטין הנכה, הרי שהוא לא אמור ליהנות מהקצבה הנ"ל. הכספים הללו לא ניתנים על מנת להבדיל בין קטין נכה לבין קטין אחר, שלצורך האחד המדינה באמצעות ביטוח לאומי ממנת את צרכיו האלמנטריים, ואילו את צרכי האחר היא אינה מממנת. אין ספק שאילו היו התקנות מתכוונות לכך, היה בהם טעם לפגם, ואפשר שהיתה בכך גם בעיה חוקית של אפליה בין קטין אחד לחברו.

מהאמור לעיל נראה באופן ברור כי תכליתה של גמלה זו הוא בראש ובראשונה להקל על המשפחה, שבה שווה הקטין הנכה על מנת לעודדו להחזיק את הקטין במסגרת המשפחתית, ולא להעבירו למוסד שאפשר ששם העלויות גבוהות יותר, והתועלת למדינה קטנה יותר.

להרחבה נוספת בתכליתה של גמלה לילד נכה וההבדל בינה לבין קצבת נכות כללית, יעוין במסמך בשם "הדרישה לקצבת שירותים מיוחדים בעבור ילדים נכים" מטעם מרכז המחקר והמידע של הכנסת (כתיבה: אסף וינינגר, ב' תמוז תש"ע 14/06/2010).

מן הכלל אל הפרט, בנידון דידן מדובר בהורים המגדלים את קטין הנכה בעיקר בביתה של האם. היא אשר נושאת בנטל גידול הנכה, ומשום כך לא יעלה על הדעת שהמשפחה המגדלת את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הקטין תהא בית האם ומי שייחנה בעיקר מהקצבה יהא האב. הכרעה כזו חוטאת לחלוטין לתקנות הנ"ל.

במקרה דנן זמני השהות הינם שהקטינים הנכים שוהים בעיקר בבית האם, והאב מבקרים אחת לשבוע מהשעה 14:00 ועד השעה 20:00 דהיינו לשש שעות, ובנוסף לוקח אותם לסוף שבוע אחת לשבועיים מיום שישי בשעה 12:00 ועד שעה אחר צאת השבת.

משמעות הדבר היא שהחלוקה היא 7/8 מהזמן אצל האם ו 1/8 אצל האב. חישוב זה אינו מדויק והוא ממוצע, ולוקח בחשבון שעת צאת שבת משתנה.

לכאורה, לפי הנ"ל היה ראוי לערוך חלוקה כמפורט לעיל בקצבה. אולם נראה שניתוח מעמיק יראה שאף חלוקה כזו חוטאת לתקנות. ברור לחלוטין שגם נכה שנמצא במוסד כל שהוא מבקר בבית הוריו לפרקים, והאב והאם היו מתחלקים בצורה זו או אחרת בהשכנת הילדים אצלם לפרקים ללא כל קבלה של גמלה כל שהיא.

מטרת הסיוע הנ"ל מביטוח לאומי כאמור לעיל, שהנכה לא ישהה במסגרת מוסדית, אלא במסגרת משפחתית. נראה אם כן שיש להשקיע את עיקר המשאבים במשפחה העיקרית, שבנידון דידן היא משפחת האם.

ונראה עוד שיש לבחון נקודה נוספת. מדובר במקרה שבו סכום המזונות נקבע בהסכם ולא בהחלטה שיפוטית.

במשנה בכתובות בתחילת פרק שנים עשר בעניין בת אשתו נאמר:

"הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיוזן את בתה חמש שנים, חייב לזונה חמש שנים. ניסת לאחר ופסקה עמו כדי שיוזן את בתה חמש שנים, חייב לזונה חמש שנים, לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזונה, אלא מוליך לה מזונותיה למקום שאמה, וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד, אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות. ניסת, הבעל נותן לה מזונות והן נותנין לה דמי מזונות."

למדנו ממשנה זו שהפוסק לזון את בת אשתו, גם אם יש לה מזונות מגורם אחר, הוא לא נפטר מחיובו, ועליו לתת לה דמי מזונות.

משמעות הדבר היא, שאף אם היינו מתייחסים לקצבה הניתנת מביטוח לאומי כדמי מזונות (ולא כסיוע למשפחה שבה גדל הקטין הנכה), אם ההתחייבות הייתה של המתחייב ולא ניתנה כפסק דין, אין קבלת מזונות מגורם אחר מהווה עילה להפסקת תשלום מזונות על ידי המתחייב.

לא נסתר מעיני בית הדין שמדובר במקרה שאף אם לא היה מתחייב האב בהסכם, הרי שבית הדין היה מחייבו, ואם כן אפשר ששונה מקרה זה מהנידון במשנה, ובנידון דידן יש להתייחס אל ההסכם רק כקצבת המזונות, אף על פי כן יש מקום רב לדון בכך.

לא נאריך בעניין זה כיוון שלדעת בית הדין הנימוק הראשון שנכתב לעיל וביתר שאת מהנימוק שייכתב להלן, די בהם בכדי לדחות את תביעת התובע.

במקרה דנן טענה האם שאם יחליט בית הדין להיעתר למבוקש ויפחית את סכום המזונות, היא מבקשת שהקטין הנכה (א) יעבור לחזקת האב, ואיתו תעבור גם הקצבה מביטוח לאומי.

לדבריה, בשל הטיפול בשני הילדים היא מנועה בפועל מהיכולת לפרנס את עצמה, וכך היא כותבת:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"יודגש כי האישה אינה עובדת ואינה מסוגלת לעבוד בעקבות מחלת הפיברומילגיה ממנה היא סובלת. כמו כן האישה מתרוצצת כל היום וכל יום בין מוסדות החינוך של הקטינים, אם זה להסיעם או להחזירם ומוסדות החינוך ואם זה בגלל בעיות שהם עושים במסגרת החינוכית או שאינם מרגישים טוב, כאשר בכל אלה האב לא משתתף עם האישה כלל.

יודגש כי הבן א' היה מושעה מבית הספר כמעט כל שנת 22/23 לאור בעיות התנהגות, כאשר האם נמצאת איתו בבית והאב עסוק בעניינו.

למותר לציין כי האב לא משתתף עם האישה באסיפות הורים, מסיבות, חוגים וכל פעילות אחרת הנוגעת לקטינים, כך שכל הנטל על האישה בלבד, וכעת האב מנסה להוסיף חטא על פשע ולהפחית את מזונות הקטינים ואף לבטלם."

האב התייחס לכך בסיכומיו וכך כתב:

המדובר בתובע שטובת ילדיו הם מעל הכל, כאשר מנגד הנתבעת רואה רק דרך "החור של הגרוש" והדברים הוכחו. לראיה טוענת הנתבעת בכתב הגנה (סעיף 15) שהקטין שלח לה אינספור הודעות שהוא מפחד לשהות עם האב ומתחנן על נפשו (כך כתבה הנתבעת) וביקש כי תגיע לקחת אותו - הנתבעת לא הגיעה לקחת אותו, אלא שהגישה הודעה לבית הדין הנכבד כי הקטין לעבור להתגורר אצל האב, אם כך היכן רחמי האם על הבן? הכיצד מסכימה היא בידיה ממש לדחוף אותו "לגוב האריות"? כך צא ולמד מיהי הנתבעת ומהי מהימנות טענותיה.

גם בבית הדין התייחס האב לבקשת האם להעביר את הקטין לחזקתו, ולדבריו החזקת הקטין והיכן ישהה היא החלטה הנובעת מפרמטר אחד בלבד והוא טובת הקטין.

אין זו זכות לגדל או להחזיק את הקטין אלא חובה בלבד. אשר על כן ככל שהאם מעוניינת בכך, עליה לפתוח תיק להחזקת הילדים ותמונה פקידת סעד לסדרי דין, ורק לאחר מכן תוכרע שאלת החזקת הקטין לפי טובתו וצרכיו.

בית הדין דוחה עמדה זו של האב מכל וכל, היא מנוגדת להלכה שנפסקה בשולחן ערוך, וכך נפסק בסימן פב סעיף ה':

"האשה שנתגרשה, אין כופין אותה להניק את בנה, אלא אם רצתה, נותן לה שכרה ומיניקתו; ואם לא רצתה, נותנת לו את בנו והוא מטפל בו. במה דברים אמורים, שלא הניקה אותו עד שהכירה, אבל אם הכירה ואינו רוצה לינק מאחרת (טור). אפילו הוא סומא, אין מפרישין אותו, מפני סכנת הולד, אלא כופין אותה ומיניקתו עד עשרים וארבעה חדש.

הגה: והוא נותן לה שכר הנקה (טור). ויש אומרים דאפילו אשה אחרת, שהניקה ולד עד שמכירה, כופין אותה ומיניקתו בשכר, מפני סכנת הולד (הגהות אלפסי פרק אף על פי). ויש אומרים הא דגרושה אינה מחויבת להניק אם אינו מכירה, הינו כשמוצא מינקת אחרת ויש לו להשכיר, אבל אם אין לו, כופה אותה ומיניקתו (ר"י); אבל אם השכירה כבר עצמה לאחרים, ואותו ולד מכירה, אין דוחין אותו ולד מפני בנה, אלא בית דין משכירין לבנה מיניקה אחרת (הרא"ש כלל י"ז).

בהלכה זו פסק השולחן ערוך שאין לאם כל חובה לגדל את ילדיה, גם אם האב מוכן לשלם את עלותם, אלא אם כן מדובר בפיקוח נפש כמו שמבואר בהלכה הנ"ל שיש קטין יונק המכיר את אמו ואין אפשרות שהוא יינק מאחרת, אזי מחייבים את האם להניקו, ונותנים לה שכרו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במקרה דנן כמובן אין זה המקרה, ועל פי דין רשאית האם בלא כל סיבה לומר שהיא אינה מעוניינת לגדל את הקטין. נכונים דברי בא כוח האב כאשר שני ההורים מעוניינים בהחזקת הילד, אזי הקריטריון היחיד להכרעה בנושא החזקת הקטין הוא טובת הקטין.

גם הטענה שיש צורך בפתיחת תיק להחזקת הילדים אינה מדין הטענה.

אילו הייתה האם תובעת לבטל את החזקת הקטינים על ידה, בלא קשר למזונות, אזי היו מנחים אותה לפתוח תיק והיה נקבע דיון שבו ישמיעו הצדדים את עמדותיהם, אולם בנידון דידן אמרה האם טענה זו בכדי לדחות את התביעה לביטול או להפחתת המזונות, וככזו רשאית היא לטעון זאת אף בלא פתיחת תיק להעברת משמורת הקטין.

סוף דבר דוחה בית הדין את התביעה.

עם זאת, ככל והאב מעוניין הוא יכול הוא לפתוח תיק להעברת משמורת הקטין/ים אליו, וכמובן שככל שייקבע כך תועבר אליו קצבת הנכות שלהם.

בשולי החלטה זו יוער שאין ספק שהאם הציגה מצג שווא במסמכים שהגישה לבית הדין. התנהלות זו ראויה לגינוי. מוטל היה על הנתבעת לשתף את האב בכל מצב הקטינים, ובהגדרתם כנכים, ולהציג לבית הדין את האמת לאמיתה. אולם, אין בהתנהלות פסולה זו כשלעצמה בכדי לשנות את הכרעתנו.

ניתן לפרסם פסק דין זה בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום י"ג באב התשפ"ג (31/07/2023).

הרב עודד מכמן

הרב בן ציון ציוני

הרב ישי בוכריס – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה